

N:o 23.

Ank. till Riksd. Kansli den 22 Febr. 1873, kl. 11 f. m.

Kongl. Maj:ts nådiga Proposition till Riksdagen, om upplåtelse till staden Halmstad af tomter, tillhörande de fordna fästningsverken derstädes; Gifven Stockholms Slott den 30 Januari 1873.

Uti underdånigt memorial den 29 November 1870 har Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Hallands län, jemte eget utlåtande och vederbörandes yttranden i ämnet, öfverlemnadt en af stadsfullmäktige i Halmstad till Kongl. Maj:t ställd skrift i fråga om upplåtelse till staden Halmstad af tomter, tillhörande de fordna fästningsverken derstädes; och hafva stadsfullmäktige uti berörde skrift anfört, att den tid, då staden var befästad och åt landssidorna omgifven af vallar och grafvar, derstädes funnits mot Nissaströmmen en stenmur, benämnd Östra sträckvallen eller Sträckmuren, hvilken, sedan staden upphört att vara fästning, alltmera förfallit, hvadan tillåtelse tid efter annan lemnats enskilda stadsinnevånare att styckevis undanrödja denna mur och, sedan stenen blifvit för kronans räkning försäld, använda de afröjda platserna, intill dess annorlunda kunde om dem varda förordnad. Sålunda uppläts enligt Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes resolutioner af den 21 Februari 1775, den 26 Februari 1785 och den 31 Augusti 1784 särskilda stycken af berörde vallplats, utvisande dock dessa Resolutioner, att genom upplåtelserna icke inskränktes den disposition, som kronan egde öfver vallplatsen, samt att desamma endast borde anses såsom personliga och icke berättigande till godtycklig öfverlåtelse från man till man. I den mån, för ordnande af stadens förhållanden och afhjelpande af olägenheten deraf att Nissaströmmen var från stadens allmänna gator och platser afstängd, staden behöfde ett eller annat stycke af den till enskilda personer upplätta vallplatsen, hade emellertid härom med innehafvarne upp-

stått tvister, som dock, på sätt Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes utslag den 14 Juli 1778 och Kongl. brefven den 19 Mars 1839 samt den 20 Augusti 1840 utvisade, blifvit så afgjorda, att enskild upplätelseinnehafvare måst aflemna hvad som för allmänt ändamål erfordrats. Sålunda hade utför södra delen af staden eller söder om den bro, som från staden ledde öfver Nissaströmmen, vallplatsen blifvit helt och hållet utlagd och utgjorde, i förening med derutför varande del af Östra Vallgatan, stadens skeppsbro; men uppåt norra delen af staden hade för allmänt behof funnits öppnade endast några trånga så kallade vattenportar. Då likväl i sednare tid de afstängda vallplatserna och den bakom dem varande trånga och osnygga Vallgatan utgjort stadens vanprydnad, samt olägenheterna så väl med afseende å eldfara som i öfrigt känts allt mera tryckande, hade visserligen några innehafvare af vallplatser välvilligt aflemnat och afröjt sådana; men dermed vore endast föga vunnet, så länge icke hela platsen för förra Östra sträckvallen kunde af staden få disponeras och ordnas till en både behöflig och pryddlig hamn- eller strandgata, genom hvars fortsättning till det i norra förstaden under sednare åren anlagda Tivolitorget en rak och beqväm infartsväg till staden kunde beredas och en ny förbindelse öppnas emellan denna och norra förstaden, hvilken sednare årligen tillväxte i omfång och folkmängd. På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, hade stadsfullmäktige i underdånighet anhållit, att af den plats, der Halmstads fästnings östra sträckmur varit belägen, äfven de stycken, som hittills icke blifvit åt staden för gemensamt gagn upplåtna, måtte i nåder upplätas för anläggning af en strand- eller hamngata, och att de enskilda innehafvare, hvilka ännu disponerade vissa stycken deraf, måtte få sig förelagdt att desamma aflemna, helst icke någon af dem erhållit upplåtelse eller bekräftelse på nyttjanderätt, och föregående innehafvares öfverlåtelse icke lagligen egde någon kraft, eller derest de skulle anses gälla för nuvarande innehafvarne likasom för ursprungliga upplätelseägarna, likväl i intet fall voro af beskaffenhet att hindra kronans fria dispositionsrätt öfver ifrågavarande vallplats. Och hade sökanderne vid sin underdåniga ansökning bifogat dels i bestyrkta afskrifter eller transsumt ofvanberörda af dem åberopade handlingar, dels två särskilda kartor, af hvilka å den ena, som utvisade nuvarande anordning af staden, de vallstycken, som ännu innehades af enskilda personer, voro betecknade med N:ris 209, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 221 och 223, hvaremot den andra kartan utvisade de förändringar, som i berörda anordning skulle tillvägabringas, derest de afstängda vallplatserna finge för det åsyftade ändamålet användas, dels ock intyg derom, att alla de å förstnämnda karta med N:ris 208—226 betecknade tomter

omfattade samma jord, som å en år 1696 upprättad plankarta öfver Halmstads fästning vore utmärkt såsom »Fästningens stora sträckmur» jemte en derå varande mindre bastion, tillika med den jord, som på sistnämnda karta syntes vara upptagen emellan samma sträckmur och vattengränsen samt hvad af Nissaån sedermera kunde vara invalladt eller utfyllt.

Innehafvarne af ifrågavarande tomter hafva uti afgifven förklaring hufvudsakligen anført, att, då sträckmuren med tyst eller uttryckligt medgifvande å kronans sida fått af enskilda innevånare i staden nedrifvas samt platsen intagas och bebyggas, och innehafvarnes åtkomsthandlingar ådagalade, att de sålunda uppkomna valltomterna, somliga i mer än 100 år och andra under kortare tid, men alla minst omkring 20 å 25 år, på god tro gått i köp man och man emellan såsom annan välfången fast egendom, under förutsättning att innehafvarne dertill egde full eganderätt, hvilken förutsättning varit så mycket mer välgrundad, som stadens rådstufvurätt fordom i vissa fall derå meddelat uppbud och lagfart; så och då dertill komme, att innehafvarne, enligt vid handlingarne fogad tomtskattpenningelängd och taxeringsbevis, skulle betraktats såsom egare och fått för tomterna erlægga eganderättsbevillning till kronan, förmenade tomtinnehafvarne det vara otvifvelaktigt, att kronan på ett eller annat sätt åt enskilda stadsinnevånare afstått sin rätt till tomterna, samt att innehafvarne borde betraktas såsom verkliga egare till desamma och således icke kunde rubbas i sin eganderätt utan föregången undersökning och dom vid vederbörlig domstol, hvadan de i första rummet på denna grund och med stöd af 10 kap. Jordabalken, Kongl. förordningen den 14 Maj 1805 och Kongl. kungörelsen den 23 Maj 1857, bestredo staden rättighet att, i den ordning stadsfullmäktige nu sökt, komma i besittning af ifrågavarande tomter. För den händelse åter att Kongl. Maj:t skulle anse kronan vara egare till tomterna, så att Kongl. Maj:t funne sig oförhindrad att, efter Riksdagens hörande, förfoga öfver desamma, ansågo sig tomtinnehafvarne bära fästa uppmärksamhet derpå, att förhållandet med deras valltomter icke vore alldeles detsamma som med dem på södra sidan om Österbro, enär dessa sednare, åtminstone de i Kongl. brefven den 19 Mars 1839 och den 20 Augusti 1840 omförmälda, icke varit försedda med egentliga byggnader utan endast med mindre s. k. skjul, hvilkas borttagande ej varit förenadt med så stor uppoffring, som fallet skulle vara med byggnaderna på nu ifrågavarande valltomter, enär enligt ofvanberörda taxeringsbevis sistnämnda byggnader representerade ett sammanräknadt värde af 15,300 riksdaler och tomterna särskildt ett värde

af 4,200 riksdaler, efter hvilka belopp bevillning erlagts till staten och kommunen; och skulle afträdande, utan ersättning, af egendom med så stort värde blifva för alla innehafvarne ganska kännbart och för några möjligen ruinerande, helst byggnaderna voro för dem behöfliga dels till bostäder och dels såsom packhus, hvadan tomtinnehafvarne anhöllo, att, derest Kongl. Maj:t icke skulle finna deras egande- och besittningsrätt vara ostridig, dem måtte medgifvas rätt att medelst lösen förvärfva orubblig egande- och besittningsrätt till tomterna, så att desamma icke kunde fränvinnas dem på annat sätt än genom expropriation; förklarande de sig villiga att i lösen för ifrågavarande nio tomter tillsammans erlægga en summa af 7,700 R:dr. Skulle denna anhållan icke kunna bifallas, utan innehafvarne åläggas att till staden afträda sina valltomter, hemställde de, att dervid måtte fästas det oeftergifliga vilkor, att staden skulle ersätta dem värdet af deras å tomterna befintliga byggnader och anläggningar efter taxeringsvärden, gode mäns uppskattning eller annan lämplig grund. För hvarje fall yrkade tomtinnehafvarne slutligen, att, derest dem ålades afträda tomterna och borttaga derå varande byggnader, dem måtte för verkställande häraf beviljas en tid af minst fem år.

Magistraten i staden Halmstad, som jemväl blifvit i ännu hördd, har dervid underdånigst hemställt, att, derest Kongl. Maj:t, efter ärendets fullständiga utredning, skulle anse kronan vara egare till nämnda tomter, Kongl. Maj:t täcktes, för desammas användande till erforderlig utvidgning af Östra Vallgatan i staden och i öfrigt till plantering, på staden öfverlåta nyttjanderätten till desamma, med förpligtelse för stadsfullmäktige, att, om godvillig uppgörelse med nuvarande tomtinnehafvarne angående tomternas afträdande icke kunde träffas, derom i sammanhang med kronans eganderätts anspråk, efter stämning, å kronans vägnar, vid laga domslut väcka och utföra påstående, hvarjemte staden borde tillförbindas att vidkännas alla de kostnader, som af en dylik rättegång kunde komma att drabba kronan.

Uti afgifna påminnelser hafva *stadsfullmäktige* underdånigst anmärkt, bland annat: att de af tomtinnehafvarne i målet företedda handlingar utvisade, det bemålde innehafvare, långt ifrån att på god tro om eganderätt hafva kommit i besittning af tomterna, fått sig mer eller mindre utförligt förklaradt och visadt, att tomterna erhöles endast med den rätt, hvarunder andra sådana tomter i staden innehades; att också de af Rådstufvurätten meddelade uppbud och lagfart vid köp af dylika tomter dels förklarats afse endast »vallplatsens åbyggnader» och dels aldrig meddelats utan med särskildt förbehåll, afsedt att hindra öfvertygelse om eganderätt till tomterna och uttryckt med orden »till den kraft och ver-

kan lag förmår; att innehafvandet af tomterna måste medföra skyldighet att för dem erlægga vederbörliga utskylder, men att innehafvarne derigenom icke vunne eganderätt; att då upplåtelseerna endast medgifvits, intill dess Kongl. Maj:t kunde finna skäl annorlunda förordna, deraf vore en följd, att hvarken undersökning eller dom vid vederbörlig domstol erfordrades för innehafvarnes skiljande från tomterna; samt att viss tid väl borde bestämmas för byggnadernas borttagande, men att för bortflyttande af så simpla byggnader som de ifrågavarande icke behöfdes fem år, utan vore ett år, räknadt från delgifvandet af Kongl. Maj:ts beslut, mer än tillräckligt.

Kongl. Maj:ts Befallningshafvande har för sin del utlätit sig, att, enär af handlingarne framginge, att eganderätt till ifrågavarande tomter icke blifvit innehafvarne tillförsäkrad; och då berörda tomters planering vore af behovet påkallad för beredande icke allenast af snygghet och sundhet utan i synnerhet af erforderligt utrymme i händelse af eldsvåda; samt tomterna å förra fästningsvallen norr om bron öfver Nissa-strömmen icke torde af de enskilda innehafvarne besittas med bättre rätt än de söder om bron, angående hvilka sistnämnda Kongl. Maj:t genom bref den 19 Mars 1839 förordnat; — så ansåg sig Kongl. Maj:ts Befallningshafvande böra till stadsfullmäktiges ansökning tillstyrka bifall i så måtto, att Kongl. Maj:t ville, i likhet med hvad förut egt rum, förklara, att något hinder för den nu ifrågaställda upplåtelsen icke å kronans sida mötte, samt att, i händelse innehafvarne af tomtplatserna icke ville dem afträda, stadsfullmäktige då må ega att påståendet derom i laga ordning utföra.

Sedan *Arméförvaltningen* på nådig befallning, i skrifvelse den 9 Mars 1871, jemte öfverlemnande af infordradt yttrande utaf *Befälhafvaren för Fortifikationen*, afgifvit utlåtande i ämnet och deruti, lika med bemälda befälhafvare, förklarat sig icke finna något att erinra mot den af stadsfullmäktige i Halmstad sökta upplåtelsen af ifrågavarande, för någon befästning icke erforderliga eller användbara tomter, derest Kongl. Maj:t skulle finna densamma böra mot eller utan ersättning ega rum; — så har jemväl *Kammar-kollegium* blifvit hört och i skrifvelse den 21 Maj 1872, enär behovet af den gatuaneläggning, hvartill ifrågavarande tomters upplåtande erfordrades, blifvit såväl af stadens magistrat som af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande vitsordadt, men innehafvarne af tomterna, under förebärande af eganderätt, vägrat att desamma afstå, i underdånighet tillstyrkt bifall till stadsfullmäktiges ansökning på det af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande föreslagna sätt, dock med hemställan tillika

om nådig proposition till Riksdagen för erhållande af dess medgifvande till upplåtelsen.

Detta ärende har Kongl. Maj:t tagit i öfvervägande och vill med anledning af hvad deruti förekommit i nåder föreslå Riksdagen, att kronans rätt till ifrågavarande tomter må till Halmstads stad, för anläggning af en strand- eller hamngata, öfverlätas, emot skyldighet för staden att, om densamma i följd häraf med eller utan rättegång kommer i besittning af berörda tomter, till de enskilde innehafvare af tomterna, hvilka vid deras afträdande icke vilja borttaga derå varande, dem tillhöriga byggnader, utgifva ersättning för samma byggnaders värde efter mätis-
manna ordom.

Handlingarne i detta mål skola tillhandahållas det Utskott, till hvilket frågan varder af Riksdagen öfverlemnad; och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kongl. nåd och ynnest städse väl bevägen.

O S C A R.

C. Fr. Wærn.

Utdrag af protokollet öfver Finans-ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i Stats-Rådet å Stockholms Slott den 30 Januari 1873.

Närvarande:

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern *Adlercreutz*,
 Hans Excellens Herr Statsministern för utrikes ärendena *Björnstjerna*,
 samt Statsråden: *Bredberg*,
Berg,
 Friherre *Leijonhufvud*,
Wærn,
Wennerberg,
Bergström,
Weidenhielm och
 Friherre *Alströmer*.

Departementschefen uppläste härefter till justering följande, i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts på Stats-Rådets enhälliga tillstyrkande fattade beslut uppsatta förslag till Kongl. Maj:ts nådiga propositioner till Riksdagen, nämligen:

2:o enligt beslut den 13 December 1872.

d) om upplåtelse till staden Halmstad af tomter, tillhörande de fordna fästningsverken derstädes;

Hans Maj:t Konungen täcktes, enligt Stats-Rådets underdåniga tillstyrkande, i nåder gilla berörda förslag, sådana de finnas detta protokoll bilagda, och befallde, att, i öfverensstämmelse dermed, nådiga propositioner skulle till Riksdagen aflåtas.

Ex protocollo:
Mildhog Lundgren.